

Xung đột giữa Nga và Ukraine

TÁC ĐỘNG RA SAO ĐẾN KINH TẾ - TÀI CHÍNH VIỆT NAM?

ThS. PHẠM TIẾN ĐẠT

Là nước có độ mở kinh tế cao, hội nhập sâu vào nền kinh tế toàn cầu, Việt Nam khó tránh khỏi những tác động từ cuộc xung đột Nga – Ukraine. Cuộc xung đột này có thể gây ra những bất ổn lớn trên phạm vi toàn cầu, nhất là vấn đề lạm phát vốn đã ở mức cao như hiện nay, làm chậm đã phục hồi kinh tế toàn cầu, qua đó tác động tiêu cực đến nền kinh tế Việt Nam trong thời gian tới.

Từ khóa: Kinh tế - tài chính

Vietnam, as an open economy with significant integration into the global economy, is unlikely to be spared the consequences of the Russia-Ukraine conflict. This war has the potential to generate worldwide dislocations, particularly in light of current high inflation, and to hamper global economic recovery, all of which would have negative impacts on Vietnam's economy in the future.

Tags: Economics – finance

Một số tác động trực tiếp

Xung đột Nga - Ukraine bùng phát ngày 24/2/2022 khi Nga thực hiện “chiến dịch quân sự đặc biệt” vào Ukraine – Thời điểm sau khi Ukraine chính thức công nhận nền độc lập của “Cộng hòa nhân dân Donetsk” và “Cộng hòa nhân dân Lugansk” vốn là các tỉnh của Ukraine. Đây được xem như cuộc khủng hoảng lớn nhất ở châu Âu từ sau chiến tranh thế giới thứ hai đến nay. Xung đột xảy ra có thể tác động, ảnh hưởng tiêu cực đến hoạt động sản xuất, thương mại, dịch vụ tài chính của 2 quốc gia và các nước đối tác khác, trong đó có Việt Nam.

Xung đột khiến hoạt động xuất nhập khẩu của các doanh nghiệp bị gián đoạn (đặc biệt từ phía các doanh nghiệp Ukraine), trong khi những biện pháp trừng phạt của phương Tây đối với Nga cũng góp phần làm đứt gãy quá trình này. Một mặt, lo ngại các biện pháp trừng phạt mới của Mỹ và EU, các doanh nghiệp Việt Nam sẽ tạm ngừng hoạt động giao thương với doanh nghiệp bên phía Nga.

Mặt khác, việc một số ngân hàng của Nga bị loại khỏi Hiệp hội Viễn thông Tài chính Liên ngân hàng toàn cầu (SWIFT) đã khiến hoạt động thanh toán giữa các doanh nghiệp

Nga với các đối tác Việt Nam bị đình trệ, gây ảnh hưởng, làm gián đoạn hoạt động xuất nhập khẩu hàng hóa 2 bên. Bên cạnh đó, việc đồng Rúp của Nga mất giá cũng khiến giá hàng hóa nhập khẩu tăng lên, theo đó giảm khả năng xuất khẩu hàng hóa của Việt Nam vào thị trường này. Một số lĩnh vực xuất khẩu có tiềm năng và đang có xu hướng tích cực của Việt Nam sang Nga có thể bị ảnh hưởng như: Điện thoại các loại và linh kiện (chiếm 33,48%); máy vi tính, sản phẩm điện tử và linh kiện (13,28%); hàng dệt may (10,55%); nông, lâm, thủy sản (7,7%).



Khách giao dịch vàng tại Cửa hàng vàng Bảo Tín Minh Châu, Hà Nội

Nguồn: H.M

Đối với hoạt động nhập khẩu, giá nguyên vật liệu tăng khiến chi phí sản xuất của doanh nghiệp Việt Nam tăng, làm giảm hiệu quả kinh doanh của các doanh nghiệp, nhất là các doanh nghiệp hoạt động trong lĩnh vực năng lượng, xây dựng, nông nghiệp, thực phẩm sẽ bị ảnh hưởng.

Giá xăng, dầu tăng khiến chi phí vận chuyển tăng mạnh làm tăng giá các mặt hàng xuất khẩu, nhập khẩu giữa 2 bên, điều này sẽ làm hạn chế khả năng tiêu thụ, nhất là trong bối cảnh lạm phát tăng cao, người tiêu dùng có xu hướng thắt chặt chi tiêu. Giá trị xuất siêu sang Nga năm 2021 đạt 2,65 tỷ USD, chiếm hơn 50% tổng giá trị xuất siêu hàng hóa của Việt Nam (4,08 tỷ USD), qua đó làm ảnh hưởng đến việc dự trữ ngoại tệ của Việt Nam.

Tuy bị ảnh hưởng khá nhiều, song Nga và Ukraine hiện nay không phải là đối tác thương mại, đầu tư lớn của Việt Nam, cho nên ảnh hưởng trực tiếp từ cuộc xung đột giữa Nga và Ukraine đến kinh tế - tài chính Việt Nam là không lớn, cụ thể:

Đối với Nga, năm 2015, Việt Nam và Nga đã ký kết Hiệp định thương mại tự do (FTA) Việt Nam - Liên minh kinh tế Á - Âu (trong đó Nga là thành viên), nhưng kim ngạch thương mại 2 chiều trong năm 2021 đạt 7,14 tỷ USD, chiếm khoảng 1,1% tổng kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa của Việt Nam. Về đầu tư, năm 2021, số dự án Nga đầu tư vào Việt Nam là khoảng 150 dự án, xếp vị trí 25/140 quốc gia và vùng lãnh thổ có vốn đầu tư trực tiếp vào Việt Nam, chủ yếu tập trung ở lĩnh vực năng lượng, thăm dò và khai thác dầu khí.

Đối với Ukraine, thương mại hai chiều giữa Việt Nam và Ukraine trong năm 2021 đạt 720 triệu USD, chỉ chiếm 0,1% tổng kim ngạch xuất nhập khẩu của Việt Nam. Ukraine đang có 27 dự án đầu tư trực tiếp tại Việt Nam, với tổng vốn khoảng 30,1 triệu USD, đứng thứ 67/140 quốc gia và vùng lãnh thổ có vốn đầu tư trực tiếp vào Việt Nam.

Như vậy, tổng kim ngạch xuất nhập khẩu Việt Nam với 2 nước

vào khoảng 7,8 tỷ USD, chiếm khoảng 1,2% tổng kim ngạch xuất nhập khẩu hàng hóa của Việt Nam. Do vậy, xét về góc độ trực tiếp, xung đột giữa Nga và Ukraine ảnh hưởng không nhiều đến kinh tế - tài chính Việt Nam.

Những ảnh hưởng gián tiếp

Xung đột giữa Nga và Ukraine có thể làm trầm trọng thêm các vấn đề vốn đã bị đẩy lên cao trong thời gian qua như: Khủng hoảng năng lượng, lạm phát... qua đó làm chậm đà phục hồi của nền kinh tế toàn cầu sau cú sốc đại dịch COVID-19. Mức độ ảnh hưởng của cuộc xung đột phụ thuộc khá nhiều vào thời gian và những diễn biến chính trên chiến trường. Bloomberg Economic đã đưa ra 3 kịch bản sau:

Kịch bản 1: Giao tranh kết thúc nhanh chóng sẽ giúp ngăn chặn một vòng xoáy tăng giá trên thị trường hàng hóa, khi đó sự phục hồi kinh tế của Mỹ và EU vẫn sẽ đi đúng hướng.

Kịch bản 2: Trong trường hợp căng thẳng kéo dài, phương Tây có phản ứng cứng rắn hơn và hoạt động xuất khẩu dầu khí của Nga bị gián đoạn, cú sốc năng lượng lớn hơn sẽ xảy ra và thị trường toàn cầu bị tác động mạnh.

Kịch bản 3: Nga ngừng cung cấp khí đốt cho châu Âu để trả đũa các biện pháp trừng phạt khắc nghiệt. Lúc đó, kinh tế châu Âu có thể rơi vào suy thoái, trong khi Mỹ thắt chặt đáng kể các điều kiện tài chính, ảnh hưởng tiêu cực đến tăng trưởng.

Theo đó, ngoài kịch bản giao tranh kết thúc nhanh chóng, các kịch bản xấu hơn sẽ đẩy kinh tế toàn cầu, đặc biệt là khu vực EU, Mỹ thêm khó khăn. Lạm phát tại Mỹ có thể đẩy lên 9% vào tháng 3/2022 và giữ ở mức 6% giai đoạn cuối năm 2022, trong khi việc Nga cắt dòng cung cấp khí đốt có thể khiến chỉ số lạm phát ở mức 4% và kinh tế EU giảm 3% trong năm 2022.

Các biện pháp trừng phạt của phương Tây với Nga được thiết kế trước khi Nga đưa quân tấn công vào Ukraine, bao gồm: (i) Các biện pháp trừng phạt cứng rắn đối với lĩnh vực tài chính của Nga; (ii) các biện pháp trừng phạt khiến các công ty quốc doanh lớn của Nga ngừng kinh doanh; (iii) kiểm soát xuất khẩu sang Nga các sản phẩm dân sự.

Ngay sau khi Nga đưa quân vào Ukraine, Mỹ, Anh, EU đã lần lượt ban hành các lệnh trừng phạt kinh tế bao phủ toàn bộ 3 nhóm biện pháp và các nhóm biện pháp này được đánh giá là mạnh mẽ nhất từ trước đến nay. Xuất khẩu của Nga sụt giảm do bị ách tắc ở khâu vận chuyển, bởi các biện pháp cấm vận biên giới. Việc một số ngân hàng của Nga bị loại khỏi Hệ thống thanh toán quốc tế SWIFT cũng sẽ khiến

hoạt động giao thương trở lên khó khăn hơn. Hiện Nga là nước đứng thứ 2 sau Mỹ về số người sử dụng hệ thống này, với khoảng 300 ngân hàng và tổ chức của nước này sử dụng SWIFT, hơn một nửa tài chính tín dụng tham gia. Việc duy trì nguồn cung hàng hóa cũng sẽ bị ảnh hưởng khi đường ống dẫn dầu, dẫn khí đốt có thể bị hư hỏng do xung đột. Trong khi, các doanh nghiệp đối tác, bao gồm cả hoạt động đầu tư gián tiếp sẽ tạm ngưng hợp tác với các doanh nghiệp Nga để hạn chế nguy cơ chịu các biện pháp trừng phạt mới từ phía phương Tây.

Các biện pháp trừng phạt có thể khiến giá cả tăng phi mã trên phạm vi toàn cầu, trong bối cảnh tỷ trọng xuất khẩu của Nga đang ở mức cao. Nga hiện là một trong số các nước sản xuất, xuất khẩu dầu mỏ, khí đốt lớn nhất thế giới, nước này cung cấp tới 40% khí đốt và 20% dầu thô cho châu Âu. Việc phương Tây thực hiện các biện pháp trừng phạt có thể khiến nguồn cung dầu bị hạn chế, đẩy giá loại nhiên liệu này lên cao. Ngay khi xung đột xảy ra, mặc dù phía Mỹ cam kết sẽ hạn chế các biện pháp trừng phạt vào lĩnh vực năng lượng và Nga cũng đã cam kết sẽ tiếp tục cung cấp dầu mỏ và khí đốt cho thế giới, nhưng giá dầu vẫn tăng mạnh, dầu WTI có thời điểm vượt 100 USD/thùng khi đạt mức 100,54 USD/thùng, trong khi dầu Brent ở mức 105,79 USD/thùng.

Ngân hàng Goldman Sachs của Mỹ dự báo, nếu xung đột không sớm kết thúc, giá dầu sẽ vượt mức 120 USD/thùng trong thời gian tới. Nếu giá dầu tăng lên mức 150 USD/thùng, lạm phát toàn cầu có thể tăng gấp đôi, ở mức 7%. Giá khí đốt cũng chứng kiến mức tăng phi mã, nhất là khi Đức dùng cấp phép cho dự án

Dòng chảy phương Bắc 2 dẫn khí đốt từ Nga sang châu Âu, theo đó giá khí đốt giao tháng 3/2022 đã tăng 62% (mức tăng cao nhất từ năm 2005), trong khi giá điện hợp đồng tương lai ở Đức cũng tăng kỷ lục 58%. Bên cạnh giá nhiên liệu, giá các mặt hàng thiết yếu khác như như: Lúa mì, ngô cũng được dự báo tăng 20 - 30% khi xuất khẩu của Nga hiện chiếm 29% lúa mì, 19% ngô và 80% dầu hướng dương của thế giới, lạm phát tại các nước phát triển theo đó có thể tăng từ 0,2 - 0,4 điểm phần trăm trong các tháng tới. Giá các sản phẩm xây dựng, bao bì, ô tô, pin xe điện cũng được dự báo sẽ tăng, bởi Nga là nước đứng thứ 3 thế giới về xuất khẩu niken, nhôm...

Lạm phát toàn cầu tăng cao là rủi ro lớn với kinh tế - tài chính Việt Nam, nhất là trong bối cảnh nền kinh tế Việt Nam có độ mở cao hiện nay. Thực tế, lạm phát vẫn đang được đánh giá là một nguy cơ đối với nền kinh tế Việt Nam. Theo Tổng cục Thống kê, bình quân 2 tháng đầu năm 2022, CPI đã tăng 1,68% so với cùng kỳ năm 2021, trong đó giá xăng dầu tăng 45,3% so với cùng kỳ năm 2021 (tác động làm CPI chung tăng 1,63 điểm phần trăm), giá gas tăng 18,64% (góp phần làm CPI chung tăng 0,27 điểm phần trăm). Lạm phát tăng khiến hoạt động sản xuất của doanh nghiệp thêm khó khăn, khi chi phí đầu vào sản xuất tăng, bao gồm cả chi phí lãi vay, nhất là các doanh nghiệp xuất nhập khẩu. Việc người tiêu dùng thắt chặt chi tiêu trong bối cảnh giá cả hàng hóa sinh hoạt leo thang khiến hoạt động tiêu thụ chậm, xuất khẩu theo đó sẽ giảm, nhất là tại thị trường Mỹ, EU - vốn là các thị trường xuất khẩu chủ lực của các doanh nghiệp Việt Nam.

Tại thị trường nội địa, lạm phát có thể làm cho tiêu dùng và tiến độ giải ngân đầu tư trong nền kinh tế (bao gồm cả đầu tư công) chậm lại, do mặt bằng giá tăng cao và biến động khó lường. Các công ty lệ thuộc vào giá hàng hóa nhưng không có khả năng tăng giá bán để bù lại chi phí nguyên liệu/vận chuyển tăng cao cũng bị ảnh hưởng trực tiếp. Ngoài ra, các hãng hàng không cũng có thể chịu ảnh hưởng kép khi chi phí giá dầu tăng cao và các đường bay bị gián đoạn. Hoạt động du lịch vốn đã khó khăn trong suốt 2 năm diễn ra đại dịch COVID-19.

Với các tác động gián tiếp trên, ảnh hưởng trực tiếp từ xung đột giữa Nga và Ukraine đến kinh tế - tài chính Việt Nam được đánh giá là khá lớn trong thời gian tới. Tác động này sẽ cần thời gian nhiều hơn để ghi nhận và đánh giá, bởi các biện pháp trừng phạt của phương Tây với Nga và sự đáp trả của Nga sẽ còn kéo dài sau thời điểm xung đột xảy ra, bên cạnh đó là độ trễ trong tác động đến nền kinh tế Việt Nam từ phía thị trường quốc tế.

Thị trường tài chính Việt Nam bị ảnh hưởng trong ngắn hạn

Thị trường tài chính Việt Nam ghi nhận sự biến động nhanh trước tác động của cuộc xung đột giữa Nga và Ukraine trên các cấu phần của thị trường, điển hình nhất là thị trường chứng khoán (TTCK) và thị trường vàng. Các tài sản có tính rủi ro cao như chứng khoán ghi nhận sự sụt giảm về giá, trong khi các mặt hàng có độ an toàn cao hơn như vàng, đồng USD chứng kiến mức tăng giá trên thị trường.

TTCK được xem là “hàn thử biểu” của nền kinh tế, kỳ vọng tăng trưởng của nền kinh tế giảm xuống kéo theo mức giảm của thị trường. Đây cũng là xu hướng chung của TTCK toàn cầu sau khi Nga thực hiện “chiến dịch quân sự đặc biệt” vào Ukraine. Kết thúc phiên giao dịch ngày 24/02/2022, chỉ số VN-Index đóng cửa giảm 17,45 điểm tương ứng 1,15% còn 1.494,85

điểm. Tác động của xung đột đến thị trường trong ngắn hạn chủ yếu dưới góc độ tâm lý nên mức giảm không lớn, đặc biệt với những nền tảng tốt đã tích lũy được trong năm 2021, thị trường đã nhanh chóng tăng trở lại vào 25/02/2022 khi VN-Index đóng cửa tăng 4,04 điểm (0,27%) lên 1.498,89 điểm. Tuy nhiên, tác động của xung đột sẽ lớn hơn trong khoảng thời gian về sau, khi sự ảnh hưởng của cuộc xung đột đến kinh tế toàn cầu được thể hiện rõ hơn, nhất là trong trường hợp xung đột lan rộng cả phạm vi và mức độ.

Nghiên cứu một số sự kiện chính trị thế giới ảnh hưởng đến TTCK của Công ty Chứng khoán Agriseco cho thấy, thị trường cơ bản không có sự thay đổi trong khoảng thời gian 1-2 tháng sau khi xảy ra sự kiện, mức độ tác động mạnh trong giai đoạn từ 3-6 tháng sau sự kiện xảy ra và sau đó thị trường sẽ phục hồi, phục hồi lại mức đỉnh cũ.

Một số lĩnh vực như dịch vụ tài chính, ngân hàng ghi nhận mức giảm sâu, nhất đối với ngân hàng. Trong trường hợp Việt Nam “nhập khẩu” lạm phát ở mức cao, kéo theo mức tăng của lãi suất, chi phí huy động vốn của các ngân hàng cũng tăng lên, làm giảm khả năng sinh lời. Đồng thời, việc lãi suất ở mức cao cũng làm giảm khả năng vay của các doanh nghiệp vốn đang gặp khó với chi phí nguyên liệu đầu vào tăng, khiến hoạt động giải ngân cho vay của các ngân hàng theo đó cũng bị hạn chế. Một số lĩnh vực khác cũng sẽ bị tác động tiêu cực như: Vận tải, hàng không, thức ăn chăn nuôi. Trong khi, cổ phiếu một số ngành có xu hướng tăng giá như: Dầu khí, thép, phân bón do kỳ vọng về việc tăng lợi nhuận của các doanh nghiệp sản xuất, kinh doanh trong lĩnh vực này.

Do tác động của xung đột, thị trường vàng cũng có sự biến động mạnh. Vàng vốn được coi là tài sản trú ẩn an toàn đối với các nhà đầu tư, do vậy khi xung đột xảy ra, giá vàng có xu hướng tăng lên khi nhu cầu tích trữ tài sản tăng. Giá vàng

thế giới vượt mốc 1.970 USD/ounce vào ngày 24/02/2022, trong khi giá vàng trong nước có thời điểm đã lập đỉnh, đạt mốc 74,4 triệu đồng/lượng trong ngày 08/3/2022 (mức cao nhất từ trước đến nay). Tuy nhiên, dữ liệu lịch sử cho thấy mỗi khi các cuộc xung đột và căng thẳng địa chính trị diễn ra, giá vàng có xu hướng tăng trong ngắn hạn, sau đó sẽ bình ổn trở lại khi tình hình căng thẳng hạ nhiệt. Nghiên cứu của Công ty Chứng khoán VN-direct cho thấy, mỗi khi sự kiện xung đột và căng thẳng địa chính trị diễn ra, giá vàng thường lập đỉnh trong vòng 2 - 3 tuần sau đó, với mức tăng bình quân khoảng 4,3%. Sau đó, giá vàng có xu hướng giảm khi tình hình căng thẳng hạ nhiệt và trong thời gian 3 - 12 tháng, tác động của sự kiện đến giá vàng sẽ không đáng kể.

Nhìn chung, xung đột giữa Nga - Ukraine đã và sẽ gây ra những tác động tiêu cực đến kinh tế - tài chính Việt Nam. Trong ngắn hạn, sự tác động này là không lớn nhưng trong trường hợp xung đột tiếp tục leo thang, hoặc 2 bên tiếp tục đưa ra các biện pháp trừng phạt mới lẫn nhau, mức độ ảnh hưởng sẽ lớn hơn trong dài hạn, làm giảm đà phục hồi kinh tế của Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO:

1. Vũ Duy Bắc (2022), Xung đột Nga – Ukraine: 3 kịch bản cho kinh tế thế giới, Tạp chí Đầu tư Chứng khoán
2. Thu Minh (2022), Xung đột Nga – Ukraine: ảnh hưởng đến thị trường chứng khoán Việt Nam sẽ có độ trễ?, truy cập: <https://vneconomy.vn/xung-dot-nga-ukraine-anh-huong-toi-chung-khoan-viet-nam-se-co-do-tre.htm>
3. Minh Phương (2022), Căng thẳng quân sự giữa Nga và Ukraine khiến đà tăng giá vàng thời gian tới ra sao?, truy cập: <https://baotintuc.vn/tai-chinh-ngan-hang/cang-thang-quan-su-giua-nga-va-ukraine-khi-da-tang-gia-vang-thoi-gian-toi-ra-sao-20220301181126844htm>
4. Phạm Sỹ Thành (2022), Trùng phạt kinh tế với Nga và tác động tới kinh tế toàn cầu, Tạp chí Kinh tế Sài Gòn, số 9-2022;
5. Website: gso.gov.vn; hsx.vn; hnx.vn...

Ngày nhận bài: 14/3/2022
Ngày đưa phân biên: 16/3/2022
Ngày chấp nhận đăng: 13/4/2022
Email: phamtiendat@mof.gov.vn